

táji értékeinek, tudatos szeretete, védelme, fejlesztése. Ilyen neveltség mellett remélhető, hogy lesz közönsége *Bartók*, *Kodály* zenéjének; a vérbeli tájfestőknek, olvasója a saját sorskérdéseinket számontartóknak és megértője a jövőendő középosztályban a népi szociális kérdésnek. . .

Úgy érezzük, harmóniát is lophatunk ilyen módon a modern ember végletekkel harcoló lelkébe. Ha táji neveltségű: tudja, érzi, mi a természetes, és ezen az iránytűn el tud igazodni a fogalmak kaoszában. *Természetes* a megújuló növényzet, a téli álomba dermedő erdő, az építő munka, a szelekció és *természetellenes* a kihalt család, a régmúlt szellemének erőszakosan felújított, neobarok uralma, a rombolás és pusztítás mindenfajta változata, az indok nélküli privilégizálás. Természetes az élet és természetes, nem félelmes, a halál. És ami szép, mind természetes, ami pedig természetes, mind szép, mert kétségeket nem támaszt, reménytelenséget nem kelt, mint az ember tettei és az ember világa.

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

A magyar nyelvi iskolai dolgozatok.

Iskolai tanításunk központjában kétségtelenül az u. n. nemzeti tárgyak állanak. Ezek a legfontosabbak, ezekkel van módunkban legjobban nevelői céljainkat megközelíteni. E tárgyak nem csak új ismeretekhez vezetnek, de anyagukban, hőseikben valahol magára vél ismerni növendékünk, akiknek sorsa érdekli, velük érez, aggódik értük s példaképe lesz.

Nemzeti tárgyaink közül is a történelem és a magyar nyelv az, amelyek a legnagyobb alakító erővel bírnak. A kettő közül pedig a magyar nyelv bír elsődleges fontossággal, ez egész tanításunk gerince. Ez tanít meg gyönyörködni olvasmányaival a magyar múltban, ez állít eléink példaképet alakjaiban, ez visz el képzeletben hazánk soha nem látott bérceire, folyó völgyeibe síkságaira stb. Nem is tud addig soha érdektelenül, odaadó hűséggel ragaszkodni az ezeréves határok csonkíthatatlanságához egyetlen nemzetiségünk sem, amíg édes anyanyelvünk mesés gazdaságában és színpompájában át nem tekinti e földet! „Nyelvében él a nemzet!“ Ez a legnagyobb kötőerő, a legnagyobb fegyver! Ha magyarul gondolkoznak, magyarul éreznek is. Akinek egyszer már a szívéig hatott a szőke Tiszánkon táncot járó apró tündérek lépteinek csengése, aki egyszer már örömmel felelt Ankerschmidt lovagról, aki aggódott Miklósért párviadalban, — nem lehet hűtlen hazánkhoz.

S nyelvünk írott képe, a betű, végigkísér egész életünkön. Írásunkról, annak szép és helyes voltáról ítélnek meg bennünket az ismeretlenek. Ez a két képesség, amelynek átadása és átvétele a legnagyobb gondot okoz tanárnak és tanítványnak egyaránt. Igen alaposnak és körültekintőnek kell lenni annak a nevelőnek, ki ezt a feladatát hiányta-

lanul el akarja végezni. Ebbeli nagy munkájában csupán az iskolai írásbeli dolgozatokra óhajtának részletesebben kitérni, ahol hónaponként kiviláglik növendékeink előrehaladásának mértéke.

S itt mindjárt meg kell állapítanunk, hogy magyar óra nem mulhat el házi feladat megtárgyalása és feladása nélkül. Egy magyar nyelvi tanmenet bírálatában olvastam, hogy:

a házi gyakorlatok elég gyakoriak. Mivel más tárgyak tanárai is adnak házi gyakorlatot, kívánatos, hogy ezt a gyakoriságot a rövidséggel ellensúlyozzuk.

Szerintem a magyar nyelvi házi feladatok sohasem lehetnek „elég gyakoriak.” Részben, mert csak itt adódik alkalom tanulóink nyelvének megtisztítására az oda betolakodott magyartalanságoctól s sajátíttathatjuk el velük a tiszta helyesírást, s részben elhibázott magyar nyelvi tanítás az, amely után nincs növendékeinknek mondani valójuk. Írásbeli feladataink pedig a begyakorlást és rögzítést szolgálják egyben. Legyen csak minden óránk után házi feladat s ha természetszerűleg tekintettel is vagyunk fiaink képességére és elfoglaltságára, nem a magyar nyelvi tanár az, aki elengedheti a házi feladatot munkatorlódás esetén.

Mindebből az is következik, hogy a házi feladatok nem lehetnek ötletszerűek, hanem gondosan megválasztottak, a fokozatosság és a gyermek érdeklődési körének teljes figyelembentartása mellett. S épp ezért igen furcsának találom azt a roppant nagy ingadozást, amely a házi feladatokban mutatkozó előrehaladás rögzítéseként az évi 8 dolgozat mineműségében, fajtáinak sorrendjében megnyilvánul.

Értem ezen, hogy egyesek a polg. isk. I. osztályában 2 másolást, 1 tollbamondást és 4 közös fogalmazást találtak szükségesnek. Ezen végtől kezdve sokféle árnyalatban találkozhatunk e kérdéssel s nem tudom okát találni, miért nem lehetett e kérdést már félig-meddig rögzíteni. Mert lehetetlen, hogy az én vidéki, sokféle elemi iskolából jövő, kétségtelenül kisebb előképzettségű tanulóim nehezebb feladattal tudjanak megbirkózni, mint a számtalan előnyt élvező fővárosi tanulók.

Igazán eredményes munkát csak ott lehet végezni, ahol a tanulók 4 évi dolgozatai és házi feladatai előre megállapítottak. Ahol tervszerűség uralkodik, tanulóink nem írnak 2-3-szor ugyanarról a tárgyról, avagy hagynak el fontos dolgozatfajtaikat.

E célnak megfelelően próbáltam megállapítani a következőkben: 1) a polg. isk. négy osztályában írandó dolgozatok műfajait és 2) állítottam össze egy 4 osztályú iskola négy évi dolgozatainak címeit.

I. osztály.

- I. Közös fogalmazás közös élményről, vagy a János vitézből.
- II. Egyéni fogalmazás közös élményről.
- III. „ „ egyéni élményről.
- IV. „ „ „
- V. Növény, állat, tárgy, közvetlen megfigyelés alapján.
- VI. Képleírás.
- VII. Esemény elbeszélése.

VIII. Szociális tárgyú, elmélkedésszerű magábaszállás.

Az első négy dolgozat fogalmazás, az V. és VI. leírás, VII. elbeszélés, VIII. fogalmazás, vagy elbeszélés. Az első dolgozatírásig egy hónap áll rendelkezésünkre, ez alatt tájékozódhatunk tanulóink helyesírási készségéről, melyet több házi másolási feladattal, tollbamondással, az órák eleji helyesírási példákkal már némileg megerősítettünk.

Az első közös fogalmazást akár a János vitézből is meríthetjük, e mesevilág még igen közel áll szívükhöz. A második is közös élmény, hogy az egész osztály hozzászólhasson, elmondják észrevételeiket s aztán egyenkint leírják. A 3. és 4. dolgozatélményükből fakad, közvetlen átélés útján. Az 5. megírásánál, — a félelmi mérleg mellett, — közvetlen szemlélet segíti őket a könnyű fogalmazáshoz. Nemkülönbén a 6.-nál, ha az más természetű is. A 7. dolgozat is élmény lesz, de a feldolgozási mód elbeszélésszerű. Utolsó dolgozatukban a szociális érzületük, lelkiismeretvizsgálásuk nyer helyet, így :

I. a) Kirándultunk a ligetbe.	d) De megijedtem !
b) Tízpercben.	V. a) Kikaptuk az értesítőt.
c) Az óriások országa.	b) Tél az iskolaablakból.
d) A huszárok legyőzik a törököket.	c) Iskolástáskám és tartalma.
II. a) Nyolc óra előtt.	d) Az iskolaudvar.
b) Filmet vetítettek.	VI. a) A honfoglalás.
c) Örömet szereztem édesanyámnak.	b) Zrinyi kirohanása.
d) Bélát baleset érte.	c) Budavár bevétele.
III. a) Mikor először ültem vonaton.	d) Szegény Lajos király.
b) Rosszat álmodtam.	VII. a) Eltörött a tintásüveg.
c) Mit szeretnék kapni karácsonyra ?	b) A guruló kalap.
d) Felkeléstől az iskoláig.	c) Hazaérkeztem. (Elbeszéli egy fecske.)
IV. a) Télapó megrázta szakállát.	d) Vendégem volt.
b) Hóembert készítünk.	VIII. a) Segítsünk szüleinknek ?
c) Karácsonyestém.	b) Védem a madarakat !
	c) Rossz fát tettem a tűzre.
	d) Édesanyám könnye.

Mindezek azonban természetsszerűleg nem lesznek beskatulyázások, áttör rajtuk az alkalmosság : tűzvész, mentők, árvíz stb.

II. osztály.

- I. Irányított fogalmazás, esetleg költemény alapján.
- II. Fogalmazás élmény alapján.
- III. Fogalmazás élmény alapján.
- IV. Kép-és filmleírás.
- V. Növény, állat, tárgy leírása.
- VI. Elbeszélés elképzelés alapján.
- VII. Szociális tárgyú fogalmazás.
- VIII. Hazafias tárgyú fogalmazás.

Az első dolgozatnál egy-egy gondolattal irányítólag hatunk a gyermekekre, a nélkül azonban, hogy ezáltal elvesztenék független gondo-

latkapcsolásait. Csupán — miként azt már több oldalról hangoztatták, — olyan lelkiállapotot idézünk elő, amelyben nagy a tanuló kifejezni akarása, közlési vágya.

A többi hét dolgozat tárgyköréhez nincs hozzáfűzni valóm, ott a címek mondanak meg mindent.

I. a) De jó volna odamenni!	c) Marci cicám.
b) Ha én lettem volna a bíró!	d) Legkedvesebb virágom.
c) Egy nap az iskolában.	VI. a) Beszélgetnek a lecke- könyvek.
d) Szellőztessünk!	b) Beszélgetnek a padok.
II. a) Szegény kis boci!	c) A hosszú út után. (Elb. egy gólya.)
b) Mozgalmak délutánom!	d) Gyorsan növekedem (Elb. egy kukorica.)
c) Halottak napja.	VII. a) A koldus kenyér.
d) Levelet hozott a póstás.	b) Hogyan takarékoskodom?
III. a) Soha többé!	c) A pusztító árvíz.
b) De jó vendégnek lenni.	d) Elhamvadt a szomszéd háza.
c) Siklik a korcsolya, szánkó.	VIII. a) Magyar ököl (kard) volt.
d) Repül a hólabda.	b) Még csonkák vagyunk!
IV. a) Mindhalálig!	c) Pártoljuk a magyar ipart!
b) Eger ostroma.	d) Milyen az én hazaszeretem?
c) Add meg magad Szondi!	
d) A kobra és a mungó.	
V. a) Az én otthonom.	
b) Diáksapkám.	

Az 5. dolgozat tárgyköre ugyanolyan ugyan mint az előző osztály 5. dolgozatáé, azonban már fejlődést kell mutatnia s a tárgyakat sem szemléli a tanuló közvetlenül, hanem visszaemlékezik rájuk, felidézi őket, avagy nehezebb is a tárgyakról írnia.

III. osztály.

I. Fogalmazás élményről.	
II. Elbeszélés élményről.	
III. Elbeszélés elképzelés után.	
IV. Leírás.	
V. Elmélkedés, szociális tárgyú.	
VI. Jellemzés Toldiból.	
VII. Hazafias tárgyú fogalmazás.	
VIII. Levél.	
I. a) A nyáron történt.	c) Levelek a postaládában.
b) Egy nyári estém otthon.	d) Magyar karácsony Nyitrán.
c) Nyári utazásom.	IV. a) A hősök szobra.
d) Vízen; víz mellett.	b) A mi házuk.
II. a) Búcsúznak a falevelek.	c) Legkedvesebb háziállatom.
b) Itt a vonat!	d) A tamási piac.
c) Katonavonat.	V. a) Tőlem függ a boldogságom.
d) Leventeórán.	b) Miért pártolom a hazai ipart.
III. a) Az én gazdám. (Elb. a könyvem.)	c) Legkedvesebb olvasmá- nyom. (Miért?)
b) Mesél a karácsonyfa.	d) Kötelességteljesítés. (Bizo-

- nyítvány, — akarom!)
- VI. a) Toldi és a cseh.
 b) Testvérek találkozása.
 c) Miklós és György.
 d) Toldi Lőrincné.
- VII. a) Zsong az erdő!
 b) Magyarország néprajzi térképe előtt.
 c) Akik értünk haltak meg.
- d) Vezérkari jelentés. (Mi van mögötte?)
- VIII. a) Kedves Barátom (Külföldre.)
 b) Kedves Barátom (Megszállt területre.)
 c) Kedves Barátom (Jövő terveimről.)
 d) Kedves Barátom (Visszapillantás.)

A IV. dolgozatnál már túl vannak a leírásokon, ismerik sajátosságait, tudják, mikor lehet jó. A VI. Toldiról szól, miután tanulását már befejezték. Mintegy elbúcsúznak a sok órán át örömmel olvasott hőstüktől. A VII. a) nem hazafias tárgyú ugyan, de helyette az a VIII. a). Itt tanulják a magánügyiratokat, itt írnak tehát levélalakban, elsajátítva hangját, stílusát.

IV. osztály.

- I. Fogalmazás régmúlt élményekről.
 II. Leírás.
 III. Elbeszélés.
 IV. Elmélkedés, vagy elképzelt cselekmény.
 V. Hazafias tárgyú fogalmazás.
 VI. A tanultakból.
 VII. Jellemzés.
 VIII. Búcsú.
- I. a) A nyári napsugár!
 b) Nyári kalandom vizen.
 c) Nyári kirándulásom.
 d) Nagy élmény volt!
- II. a) A mi házunk.
 b) A mi templomunk.
 c) Novemberi hangulat az erdőben.
 d) A mi iskolánk.
- III. a) Két cinke beszélget.
 b) Hogyan lett belőlem kenyér?
 c) Mit súgnak az iskolafalak?
 d) Nyulak ha találkoznak.
- IV. a) Ha hatalmam volna.
 b) Légitámadás.
 c) Újévi gondolatok.
 d) Amikor imádkozom.
- V. a) Est a kuruc táborban.
- b) Kikaptuk a félévi bizonyítványt.
 c) Ott vergőde Lajos király.
 d) Magyar szárnyakkal.
- VI. a) Arany és Petőfi költészete. (Párhuzam.)
 b) A lelkiismeret Arany János balladáiban.
 c) V. László bűnhődése.
 d) Legkedvesebb regényalakom.
- VII. a) Ez vagyok én.
 b) A legjobb barátom.
 c) A kofa.
 d) A föld és a munkálója.
- VIII. a) Búcsúzó.
 b) Pályaválasztás előtt.
 c) Hív az élet.
 d) Négy évig együtt.

Ezen negyedik osztály dolgozatai közül otthon készülnek — az Utasításnak megfelelően — a 2. 3. 6. és 8. dolgozatok.

Az egyes dolgozatfajtákon belül is úgy osszuk el a dolgozatokat, hogy a 4 év alatt, nemcsak, hogy nem írnak egy tárgyról kétszer, de

valamelyik osztályban okvetlen írnak egyszer: a magyar ipar pártolá-
ásról, írnak magyar győzelemről, magyar dicsőségről.

A dolgozatok címeinek összeválogatásánál segítségemre voltak
Csapó—Vanek Útmutatója, Szántó Lőrinc és Mihályi Blanka művei.

Kiss Árpád.

Antikvitás és korunk.*

„Klassik ist Adel geistigen Menschen-
tums zum Gesetz der Form erhoben.“
[W. Schadewaldt].

A történelmi „emberség“ lélekrajzát vizsgáló szaktudományok azokat a szellemi áramlatokat kutatják, amelyek az idők folyamán az emberfogalom elmélyítéséhez vagy megnevesítéséhez hozzájárultak. Ilyen művelődési értékeszmék a mai nyugati emberiség életében a kereszténység, a humanizmus továbbá a szó eredeti értelmében vett szocializmus. Az előbbi az ember tekintetét a transzcendens valóságokra irányította és így létének, tevékenységének természetfölötti értelmet adott. Az utóbbiak pedig ráeszméltették őt az ember-mivoltának immánens értékeire, melyek a „homo“ szellemi adottságait, egyéni és társadalmi kötelezettségeit töltötték meg erkölcsi szempontokkal és így hozzájárultak az etikai gyökérből táplálkozó embertudat kialakulásához. Ezek mellett a ma is élő történelmi hatótényezők mellett azonban nem szabad elfelejtenünk arról az eszmehullámról, amely a klasszikus kor pogány világából indult ki, de sok átmentett értékével találkozunk a megkeresztelt és civilizált Európa életében is. Ez volt az antik kultúrában a több alaprétegből összetevődő kalokagathia, mely az axiológia létrendjéből a szépnek és jónak fogalmát hordozza nevében, s amelyet épen a görög bölcsletheben szervesen egészített ki az értékek harmadik faja: a belátáson nyugvó igaz gondolat, a Logos.

A görögség volt az első európai kultúrnép, amelyik a lét és érték viszonyát, vagyis a világnézet kérdését tisztázni igyekezett. Ezzel vívta ki a maga szellemtörténelmi méltóságát. Emberi öntudatát pedig leginkább azzal biztosította, hogy ezeket a normatív létkérdéseket megoldani megkísérelte. Az ókor világnézetének és emberformáló törekvéseinek nagyhatású munkálói a hívatott írók és bölcselők. Az ő elmélkedéseikben jelenik meg a kor gyermekei számára az az emberi érték-gondolat, mely épen a legnemesebbeket szólítja fel a megvalósításra. Ők sejtik meg a legtökéletesebb ember eszméjét, ők mutatnak rá arra az erkölcsi ideálra,

* A Délmagyarországi Nevelők Egyesületében vetődött fel a gondolat, hogy a klasszikus nyelvek érettségi követelményeit oda kellene módosítani, hogy a jelölt valamilyen formában az írók és remekművek tartalmi értékeléséről, alapeszméjükről és világnézeti célzatukról is beszámoljon. Mindehhez azonban szükséges, hogy a klasszikus oktatásunk a felső osztályokban ilyen szempontokra is kiterjesszékjen. Ennek a gondolatnak bőven kifejtésére vállalkoznak az itt következő fejtegetések.
[Szerk].